

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПОЛІПШЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ І ОХОРОНИ РОДОВИЩ МІНЕРАЛЬНИХ ВОД ЗАКАРПАТТЯ

ГОБЛИК В.В., ПЕТРОВЦІ М.М., МАЦА Г.О.

Управління економіки держадміністрації

В умовах трансформації народногосподарського комплексу пріоритетним стає розвиток економіки області на базі місцевої сировини, важливою складовою якої є унікальні мінеральні води.

У Закарпатті налічується понад 360 різних за хімічним складом і лікувальними властивостями джерел мінеральних вод загальним дебітом близько 10 тис. куб. м. на добу, які не поступаються відомим водам Кавказу, країн Західної і Східної Європи.

До початку 90-х років родовища мінеральних вод області в основному використовувались санаторно-курортними закладами (більше 60 відсотків) та декількома заводами розливу, що в цілому становило близько 200 тис. куб. м. в рік або 8,3 відсотка від загального дебіту.

В процесі економічної кризи, зміни форм власності та структур управління відбувся різкий спад завантаженості санаторіїв та випуску мінеральної води заводами розливу. Скоротилися обсяги державного фінансування геологорозвідувальних робіт, послабився державний контроль за використанням та охороною родовищ мінеральних вод.

Однак здійснення заходів облдержадміністрації щодо вивчення та усунення причин незадовільного використання мінвод області почало давати позитивні результати.

В 1997 році подолано спад використання мінеральних вод як санаторіями, так і заводами розливу, і загальне споживання мінвод в області зросло в порівнянні з 1996 роком на 32780 м³. Кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що займаються розливом мінвод, збільшилась з 16 до 37.

Протягом минулого року в області запущено у виробництво 6 сучасних імпортних технологічних ліній по розливу мінвод. Значно розширився асортимент виготовлюваних мінеральних вод, став привабливішим товарний вигляд пляшок та їх упаковки, зросла конкуренція виробників мінвод.

З метою посилення державного контролю за використанням і охороною унікальних родовищ мінеральних вод області в 1997 році з ініціативи облдержадміністрації вперше в Україні створено спеціальний підрозділ – Міжрегіональний центр по раціональному використанню родовищ мінеральних вод, розташований в Свалявському районі, та створено нове, з правом юридичної особи, управління Держнаглядохоронпраці в Закарпатській області на базі колишньої інспекції, яка підпорядковувалась Івано-Франківській інспекції.

Разом з тим у використанні і охороні родовищ мінеральних вод області є ряд недоліків і невирішених проблем, зумовлених як суб'єктивними, так і об'єктивними факторами. Залишаються неврегульованими на рівні міністерств окремі питання ліцензування користування надрами, не вистачає інвестицій для подальшої розвідки і освоєння ряду перспективних родовищ, потребує посилення контроль за дотриманням режимів експлуатації свердловин мінвод області та якістю продукції заводів розливу як на самих заводах, так і в торговій мережі.

Для поліпшення використання і охорони родовищ мінеральних вод Закарпаття пропонуються такі основні напрями.

У геологічному вивченні родовищ мінеральних вод та їх лікувальних властивостей:

1. Організувати раціональне і ефективне проведення геологорозвідувальних робіт із забезпеченням повноти вивчення геологічної будови надр, гірничотехнічних, гідрогеологічних умов розробки розвіданих родовищ мінвод та ведення робіт методами і способами, які б виключали невиправдані витрати, неадекватність визначення кількості та якості запасів мінвод, геолого-економічної оцінки родовищ, для чого:

– Закарпатській геологорозвідувальній експедиції вжити заходів по підвищенню оперативності, ефективності обслуговування заявників області щодо буріння для них свердловин та дотримання вимог нормативних документів при погодженні форми З-ГР;

– управлінню екобезпеки, Держнаглядохоронпраці посилити контроль за дотриманням порядку оформлення дозволів на буріння свердловин громадянами та суб'єктами підприємницької діяльності.

2. Закарпатській геологорозвідувальній експедиції завершити розробку кадастру мінеральних вод області як складової майбутньої програми використання родовищ мінвод Закарпаття.

3. Управлінню економіки облдержадміністрації при розробці програми використання мінеральних вод області передбачити в ній розділ “Геологічне вивчення родовищ мінеральних вод Закарпаття”.

4. Територіальному відділу “Геоінформ”, управлінню економіки облдержадміністрації, геологорозвідувальній експедиції при погодженні матеріалів заявників на одержання ліцензій передбачити в особливих умовах користування надрами відображення питань геологічного вивчення родовищ мінвод та їх лікувальних властивостей.

5. Управлінням економіки та екобезпеки в щорічних кошторисах використання коштів позабюджетних фондів охорони навколишнього природного середовища передбачати заходи гідрогеологічного вивчення родовищ мінвод області.

6. Науково-практичному об'єднанню продовжувати вивчення лікувальних властивостей мінвод із залученням для цього, крім бюджетних коштів, фінансових можливостей суб'єктів підприємницької діяльності, що використовують мінводи.

7. Ширше практикувати проведення науково-практичних конференцій з питань використання мінвод, друкування літератури, що висвітлює проблеми родовищ мінвод області та широко пропагує рекреаційні можливості краю.

У наданні спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами необхідно користуватись такими вимогами:

1. Вважати надання ліцензій на користування надрами важливим засобом впливу на користувачів родовищами мінвод з метою підвищення ефективності їх використання, безумовного дотримання норм, правил і стандартів користування конкретними ділянками надр, технології видобування води та термінів, обсягів і якості робіт на родовищі.

2. З метою впорядкування використання родовищ мінвод продовжувати практику надання погоджень облдержадміністрації на ліцензії переможцям конкурсу суб'єктів підприємницької діяльності на кращий проект використання родовищ на підставі висновків територіальних органів Держекобезпеки, Держнаглядохоронпраці, Держстандарту, “Геоінформ”, спеціалістів обласної санепідемстанції, Закарпатської геологорозвідувальної експедиції, об'єднання “Закарпаткурорт” та науковців НПО “Реабілітація”, пропозицій райдержадміністрацій.

3. При розробці умов конкурсів передбачити пріоритетне забезпечення мінеральною водою санаторно-лікувальних установ області.

4. У разі наявності декількох заявників на експлуатацію одного і того ж родовища мінеральної води з метою залучення додаткових недержавних інвестицій і більш раціонального (ефективного) використання надр облдержадміністрації надавати погодження не на все

родовище, а на одну свердловину як ділянку родовища, із наступним перезатвердженням запасів Державною комісією по запасах за рахунок користувача.

5. З метою недопущення забруднення і виснаження родовищ вважати необхідним визначення користувача-координатора, який відповідає за все родовище і забезпечує на пайових засадах за договорами з іншими власниками ліцензій замовлення проекту розробки родовища, зон гірничо-санітарної охорони проведення гідрогеологічних спостережень та виконання заходів з охорони надр.

6. У зв'язку із тим, що в державі продовжується зміна форм власності та законодавства щодо використання надр, вважати доцільним надавати ліцензії на користування родовищами мінвод строком до 5 років.

У промисловому використанні (розливі) мінеральних вод важливо здійснювати виділення мінеральних вод суб'єктам підприємницької діяльності для розливу тільки після пріоритетного задоволення потреб санаторно-лікувальних закладів області.

Основними напрямками підвищення ефективності розливу мінеральних вод слід вважати:

- впровадження сучасних конкурентоздатних обладнання і технологій розливу мінвод;
- посилення уваги заводів розливу до вивчення ринку збуту, збільшення витрат на ведення сучасної ефективної реклами своєї продукції з метою виходу на іноземний ринок мінвод;
- більш чітке розмежування розливу мінвод на лікувальні та столові як за лікувальними показаннями, так і за цінами;
- диференціація розливу мінвод по лікувальних типах, по розмірах та формі тари в залежності від одноразового чи курсового прийому, підвищення вимог до їх товарного вигляду;
- створення мережі фірмових магазинів із повним набором асортименту Закарпатських мінвод в торгівлі та на курортах області;
- посилення контролю обласними органами Держстандарту, Державного комітету у справах захисту прав споживачів за якістю розлитих мінвод, дотримання ДСТУ;
- ширше впровадження розливу мінеральних вод малої мінералізації та джерельних столових;
- виготовлення тари та етикеток мінвод із різними ступенями захисту від підробки;
- посилення контролю відділення Антимонопольного комітету, державної інспекції по цінах за дотриманням чинного законодавства щодо цін на мінеральну воду для вторинних споживачів;
- відпрацювання органами Держнаглядохоронпраці спільно з податковою адміністрацією, правоохоронними органами механізму контролю за станом обліку використання мінвод та збереження їх від розкрадання;
- організація торгівлі лікувальними мінеральними водами в аптеках області.

Рекреаційне використання родовищ мінеральних вод повинно залишатись і надалі пріоритетним напрямом, стати тим чинником, що дасть можливість успішно розвивати не тільки санаторно-курортне лікування, а і створення змішаних систем відпочинку, поєднання його із розвитком туризму.

- Для підвищення ефективності бальнеологічного застосування мінеральних вод необхідно:
- розширювати бальнеологічне використання мінвод Закарпаття за рахунок організації лікувально-оздоровчих комплексів (ЛОК) на базі існуючих оздоровчих закладів при наявності мінеральних ресурсів та відповідних умов;
 - працювати над внесенням до ДСТУ “Води мінеральні питні” та галузевого стандарту “Води мінеральні лікувальні” переважної більшості мінеральних вод області;
 - впроваджувати сучасні технології лікування, які дають економію мінеральних вод без пониження лікувального ефекту;

– економити кондиційні (по вуглекислоті) вуглекислі мінеральні води за рахунок диференціації назначень та вдосконалення методів приготування ванн та більш широкого використання лікувальних ванн інших типів, в т. ч. штучних і ропних;

– визначити можливості бальнеологічного використання ропи 5 родовищ хлоридно-натрієвих вод, методів їх транспортування та виготовлення сухих солей;

– внести зміни та поправки до ДСТУ 878–93 “Води питні мінеральні” у розділ, де описані мінводи Закарпаття.

У інноваційно-інвестиційній діяльності пропонуємо:

1. Спрямовувати кошти інноваційного фонду та інших фінансових джерел на підвищення ефективності використання і охорони родовищ мінвод як важливої складової пріоритетного розвитку сировинної бази області.

2. Управлінню економіки при розробці обласної інноваційно-інвестиційної програми виділити розділ “Раціональне використання і охорона родовищ мінвод області”, в якому передбачити вирішення проблем, викладених в даних Рекомендаціях.

3. Управлінню економіки, НПО “Реабілітація” з метою пошуку потенційних інвесторів рекреаційного комплексу Закарпаття ширше використовувати новостворену комп’ютерну інформаційну систему природних ресурсів області.

В умовах зростаючого техногенного навантаження на родовища мінеральних вод впроваджувати такі заходи поліпшення їх екологічного стану та охорони від виснаження:

– управлінню Держнаглядохоронпраці, Міжрегіональному центру раціонального використання мінвод, ГГРЕС об’єднання “Закарпаткурорт” посилити контроль за дотриманням правил розробки гідромінеральних ресурсів;

– органам державного санітарного нагляду вжити заходів по безумовному виконанню санітарно-протиепідеміологічних заходів в межах округів санітарної охорони;

– обмежити вирубку лісу в зоні формування водних ресурсів родовищ мінвод;

– обмежити використання гірських схилів під сільгоспугіддя;

– відновити в зонах формування водних ресурсів раніше вирубані ліси;

– не допускати скидання неочищених промислових та побутових стоків, промислового та побутового сміття в потічки і ріки;

– заборонити використання в лісовому господарстві гербіцидів, отрутохімікатів;

– зменшити використання гербіцидів, отрутохімікатів в сільськогосподарському виробництві;

– заборонити експлуатацію родовищ, цехів розливу мінвод без отримання дозволу

Держнаглядохоронпраці на початок роботи.

Для поліпшення використання і охорони родовищ мінеральних вод області необхідно вжити заходів організаційного впливу. Органам виконавчої влади всіх рівнів посилити контроль за використанням і охороною надр в межах компетенції, визначеної Кодексом України про надра та іншими законодавчими актами.

З метою здійснення повноважень, які покладаються законодавством на обласну раду і адміністрацію, впорядкування використання родовищ мінвод та недопущення зловживань вважати доцільним такий порядок отримання мінводи вторинними споживачами, коли угоди між первинним і вторинним споживачами погоджуються в районній та обласній держадміністраціях.

Райдержадміністраціям ширше залучати до контролю за раціональним використанням та охороною родовищ мінвод районні комісії по природних ресурсах.

З метою прискорення розвитку мінерально-сировинної бази України та регіонів доцільно створити Державний фонд мінерально-сировинної бази України, який би концентрував всі кошти на ці цілі, в т. ч. і відрахування за користування надрами та геологорозвідувальні роботи.

Для посилення відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності за раціональне використання родовищ мінвод Верховній Раді України треба прийняти законодавчі акти щодо майнової та кримінальної відповідальності за забруднення та виснаження родовищ.

S u m m a r y

MAIN DIRECTIONS FOR IMPROVEMENT OF USE AND PROTECTION OF MINERAL WATERS DEPOSITS IN TRANSCARPATHIA

Hoblic V.V., Petrovtsy M.M., Matsa G.O.

Department for Economy of Transcarpathian Regional State Administration

It was substantiated that to improve the utilization and protection of mineral waters deposits it is necessary to complete the elaboration of mineral waters cadaster, work out a programme of utilization of mineral waters deposits, by means of SRC "Rehabilitation" continue investigations of curative features of mineral waters, recreational use of mineral waters deposits as a prior direction, creation of mixed systems of recreation, to connect with the development of tourism.

In order to intensify the state control for use and protection of mineral waters deposits in the region in 1997 on the initiative of regional state administration for the first time in Ukraine it was created an Interregional centre for rational utilization of deposits.